

Frihetsdebatten

Frihet är på modet igen. Frihetsmotioner skrivs i riksdagen. Politiska talare håller anföranden om friheten. Arbetsgrupper jagar ofriheter och regeringen håller sig med ett helt frihetskansli. Eller är det ett framtidskansli? En statlig utredning har to m samlat sig till ett förslag om försöksverksamhet med frihet i Bräcke mfl kommuner.

Två motstridiga känslor infinner sig inför detta politiska fenomen. Den ena är naturligtvis tillfredsställelse över att ett tålmodigt och ofta i motvind bedrivet arbete från främst moderat håll till slut börjar avsätta resultat, om inte i den praktiska politiken så dock i den politiska debatten. Den andra känslan som infinner sig är vanmakt över de vantolkningar frihetsbegreppet utsätts för, de många rent ut sagt fåniga analyser som yrvakna socialdemokrater presterar och vanmakt över att så mycket av det öppna samhällets elementa måste erövrats på nytt efter 1960- och 1970-talets kollektivistiska renässans.

Frihetsdebatten är naturligtvis i sig en utomordentlig framgång för moderata samlingspartiet. Den har tagits upp av andra därför att moderaternas politiska opponenter förstått att budskapet vinner gehör långt utanför traditionella moderatled. Redan motståndarens reaktion visar att frihetsbudskapet slagit an strängar hos vanliga människor. Och att det grundlagt betydelsefulla politiska framgångar för moderaterna visar valresultaten de senaste 10 åren.

Samtidigt kan det med skäl ifrågasättas hur djupgående de moderata framgångarna verkligen är. Representerar frihetsdebatten utanför moderata samlingspartiet en verklig sinnesförändring eller

utgör den primärt en taktisk anpassning till en politisk klimatförändring? Något entydigt svar går knappast att ge på den frågan.

Socialdemokraterna har tvingats att ompröva mycket i sin politik. Från att ha varit på offensiven under större delen av efterkrigstiden är dagens socialdemokrater otvivelaktigt på defensiven. De diskuterar få egna frågor och erkänner allt oftare att deras debatt är en återspeglning av vad moderater sagt och tyckt.

Ett intressant tidens tecken är att man använder sig av den moderata samhällskritiken mot krängel, byråkrati och bristande valfrihet för att legitimera egna förslag. Detta var påtagligt i Ingvar Carlssons frihetstal för ett år sedan och är även en betydelsefull utgångspunkt i det diskussionsmaterial Ingvar Carlssons programgrupp tagit fram inför årets partikongress. Därigenom legitimeras emellertid inte bara socialdemokratiska förslag i sakfrågorna. Framförallt legitimeras den moderata samhällskritiken, dvs moderaternas kritik av den socialdemokratiska modellen. Förmodligen oavsiktligt ger således socialdemokraterna själva moderaterna betydande draghjälp och motverkar strategin att politiskt isolera dem. Det går ju inte att framställa moderaternas kritik mot olika företeelser i samhället som extrem när de egna förslagen utmålas som svar på samma kritik.

Socialdemokraternas defensiva position framgår inte minst av deras svårigheter att formulera ett budskap i frihetsfrågorna som logiskt hänger samman med de grundläggande ideologiska föreställningarna. Det leder till grumliga analyser och motsägelsefulla problemformu-

leringar samt till att de konkreta förslagen ger ett ytterst halvhjärtat intryck.

Visserligen finns sedan gammalt motsättningen mellan det liberala frihetskonceptet och socialismens kollektivism, men det har ändå inte hindrat att socialdemokraterna förr anammade mycket i den liberala frihetstraditionen. Händelserna i slutet av 60-talet tycks dock ha gett den marxistiska traditionen en så stark förankring och byråkratiseringen ha varit så grundlig inom parti och folk-rörelser att de kollektivistiska föreställningarna verkar omöjliga att bryta ner. Lars Furhoff och Lennart Holm kan i skön förening attackera Ingvar Carlsons och Bo Holmbergs blygsamma förök att fräscha upp partiets profil.

Medvetna om kritiken från de egna blir naturligtvis politiken oerhört försiktig och omgärdad med en mängd reservationer. Den socialdemokratiska samhällskritiken får därigenom något när-

mast ryskt över sig. Den godtas så länge den inriktas på vissa uppenbara enstaka missförhållanden, men avvisas och fördöms så fort den antar karaktären av systemkritik. Där går gränsen för både Holmberg och Carlsson. Holm och Furhoff drar en långt snävare gräns, kanske i insikt om att kritik mot enskilda sakförhållanden i ett öppet debattklimat förr eller senare också kommer att bli systemkritik.

Det krävs ingen särskilt utpräglad sjarförmåga för att inse att socialdemokraterna knappast har något att vinna på en frihetsdebatt som legitimerar moderaternas kritik och därmed också indirekt moderata reformförslag. Å andra sidan måste moderaterna visa förmåga att konkretisera den ideologiska debatten och göra parollerna trovärdiga också i ett regeringsperspektiv. Frihetsdebatten avgörs inte i talarstolarna eller i Sifo. Den avgörs i människornas vardag.